

2^η Διαδραστική Συνάντηση Εργασίας στα πλαίσια του Προγράμματος ESPON-INTERSTRAT

«Τα ευρήματα του ESPON στην υπηρεσία ενός νέου υποδείγματος περιφερειακής ανάπτυξης»

Στις 8 Νοεμβρίου 2011, έλαβε χώρα στο Πάντειο Πανεπιστήμιο η 2^η Διαδραστική Συνάντηση Εργασίας στα πλαίσια του Προγράμματος ESPON-INTERSTRAT, με τίτλο : «Τα ευρήματα του ESPON στην υπηρεσία ενός νέου υποδείγματος περιφερειακής ανάπτυξης».

Η Διαδραστική αυτή Συνάντηση Εργασίας οργανώθηκε από το **Εθνικό Σημείο Επαφής ESPON 2013** (Ευρωπαϊκό Δίκτυο Παρατήρησης για τη Χωρική Ανάπτυξη και Συνοχή) στο πλαίσιο κοινού προγράμματος κεφαλαιοποίησης και διάχυσης των αποτελεσμάτων των μελετών του ESPON2013, με την επωνυμία ESPON-INTERSTRAT που αφορά στις ολοκληρωμένες στρατηγικές χωρικής ανάπτυξης (ITDS).

Στόχος της δεύτερης αυτής Συνάντησης Εργασίας υπήρξε, μεταξύ άλλων, η ολοκλήρωση της διαδικασίας διάχυσης των μελετών ESPON, εστιάζοντας σε μεγάλο βαθμό σε ζητήματα που αφορούν στην Ελληνική επικράτεια. Άλλωστε, η πρώτη Συνάντηση Εργασίας INTERSTRAT που πραγματοποιήθηκε τον Μάρτιο του 2011 άνοιξε σοβαρούς προβληματισμούς προς αυτήν την κατεύθυνση, σε πλήθος τοπικών φορέων άσκησης αναπτυξιακής πολιτικής, φορείς που προσήλθαν και σε αυτήν τη δεύτερη Συνάντησή μας με ιδιαίτερα σημαντικές εισηγήσεις. Επισημάνθηκαν με ιδιαίτερη σαφήνεια τα αναπτυξιακά προβλήματα της χώρας και

αναμένεται διατυπωθείσες κατά την ανωτέρω Συνάντηση προτάσεις να αποτελέσουν κομβικά στοιχεία – εν πολλοίς πρωτόγνωρες προτάσεις - των προεκλογικών προγραμμάτων των κομμάτων κατά τις προσεχείς εθνικές εκλογές.

Η Συνάντηση αυτή αρθρώθηκε σε τρεις Στρογγυλές Τράπεζες με τα ακόλουθα αντίστοιχα αντικείμενα:

A. Την περιφερειακή οργάνωση με βάση τη νέα γεωγραφία του Καλλικράτη και πως αυτή μπορεί να ενσωματώσει στρατηγικές ολοκληρωμένης χωρικής ανάπτυξης επ' ωφελεία των Δήμων και Περιφερειών, στο πλαίσιο και της Πολιτικής Συνοχής μετά το 2013

B. Τα ευρήματα του ESPON2013 μέσα από τα Έργα στα οποία έχουν συμμετάσχει ελληνικές ομάδες μελέτης και έρευνας και η χρησιμότητά τους για τη χάραξη πολιτικής στην Ελλάδα, και τέλος

Γ. Την ενεργοποίηση στον πόλεον ως κινητήριων μηχανών για την έξυπνη, αειφόρο και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη στην Ευρώπη, μέσα από τη διαδικασία στρατηγικού σχεδιασμού και ρύθμισης.

Στη Συνάντηση αυτή συμμετείχαν οι ακόλουθοι:

- Η Προϊσταμένη της Ειδικής Υπηρεσίας Στρατηγικής, Σχεδιασμού και Αξιολόγησης Αναπτυξιακών Προγραμμάτων, Υπουργείο Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας, Κα Μαρία Κωστοπούλου, η Εκπρόσωπος της Επιτροπής Παρακολούθησης ESPON2013 Κα Ματθίλδη Κωνσταντοπούλου, ο Περιφερειάρχης Πελοποννήσου Κος Πέτρος Τατούλης, ο Περιφερειακός Σύμβουλος Αττικής Σπύρος Σπυρίδων, ο Γιώργος Δημαράς, επίσης Περιφερειακός Σύμβουλος Αττικής, ο Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας, υπεύθυνος για τη λιμενική πολιτική, Κος Αθανάσιος Πάλλης, ο Περιφερειακός Σύμβουλος Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου Νίκος Χρυσόγελος, ο Marius Mladenov, υπεύθυνος του Εθνικού Σημείου Επαφής ESPON Βουλγαρίας, ως εκπρόσωπος της Διεύθυνσης Χωροταξίας του ΥΠΕΚΑ η Κα Δόξα Μουστάκη, ο Κος Γιάννης Πολύζος, ο Πρόεδρος Οργανισμού Ρυθμιστικού Σχεδίου Αθήνας, η υπεύθυνη του Ρυθμιστικού Σχεδίου Βόλου Κα Ουρανία Κλουτσινιώτη, ο Πρόεδρος ΤΕΕ Κος Χρήστος Σπίρτζης.
- Παρουσίασαν τις μελέτες ESPON που είχαν αναλάβει : ο Κος Μηνάς Αγγελίδης, Καθηγητής ΕΜΠ (FOCI, INTERCO), ο Κος Δημήτρης Ψαλτόπουλος, Καθηγητής, Παν.Πατρών (EDORA), ο Κος Γιώργος Συλαίος, Αν.Καθηγητής, Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης, (ULYSSES), η Κα Αγάθη Λάγια, Στέλεχος Υπουργείου Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας (Euroislands), η Κα Αναστασία Μπίσκα, Επ.Συνεργάτης ΕΜΠ (ReRisk), ο Κος Νικόλας Καραχάλης, Επιστημονικός Συνεργάτης ΙΠΑ (TEDI), ο Κος Λευτέρης Τοπάλογλου, Εντεταλμένος διδασκαλίας, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, ΠΕΔ Δυτικής Μακεδονίας (TERCO) .
- Από πλευράς Ελληνικού Σημείου Επαφής για την Ευρωπαϊκή Χωροταξία συμμετείχε η επιστημονική υπεύθυνος Κα Στέλλα Κυβέλου, επ. καθηγήτρια

Παντείου Πανεπιστημίου και οι καθηγητές κ.κ Λυδία Δρακάκη, Πάυλος Λουκάκης, Όλγα Παπαδάκη και Νικήτας Χιωτίνης.

- Συμμετείχαν επίσης η δημοσιογράφος Κα Ειρήνη Αναστασοπούλου και ο δημοσιογράφος και Πρόεδρος της ΜΗΚΥΟ για τη διάσωση του ιστορικού κέντρου της Αθήνας, Κος Προκόπης Δούκας.
- Πέραν διαφόρων στελεχών θεσμικών οργάνων, την Συνάντηση παρακολούθησε και πλήθος σπουδαστών κυρίως από το Τμήμα Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης του Παντείου Πανεπιστημίου.

Οι εργασίες της Συνάντησης αυτής άρχισαν με χαιρετισμό-εισήγηση του Αντιπρύτανη του Παντείου Πανεπιστημίου καθηγητή Κου Πρόντζα, ο οποίος τόνισε την βαθύτατη πολιτική διάσταση και σημαντικότητα του αντικειμένου της. Τόνισε πως στη σημερινή οικονομική αλλά και κυρίως πολιτική κρίση που αντιμετωπίζουμε, είναι φανερό πως απαιτείται νέα αντίληψη χωροταξικού και κατ' επέκταση αναπτυξιακού σχεδιασμού της χώρας και των περιφερειών της. Οι μελέτες που έχουν εκπονηθεί μέσω του ESPON, προσφέρουν έτσι πολύτιμες γνώσεις και ιδέες. Στη συνέχεια, η Κα Μαρία Κωστοπούλου, Προϊσταμένη της Ειδικής Υπηρεσίας Στρατηγικής, Σχεδιασμού και Αξιολόγησης Αναπτυξιακών Προγραμμάτων, Υπουργείο Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας, εξήγησε τον τρόπο με τον οποίον η πολιτική της ΕΕ επιδιώκει την ενθάρρυνση κοινών μεταξύ των χωρών της επενδυτικών προγραμμάτων και προγραμμάτων εδαφικής συνεργασίας. Το Υπουργείο Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας συνδράμει προς αυτήν την κατεύθυνση, συγκεντρώνοντας τις διάφορες κατακερματισμένες σήμερα αναπτυξιακές δράσεις της χώρας σε κοινούς στόχους. Έτσι ενοποιεί τα πολλά σήμερα υποστηρικτικά ταμεία της χώρας, που λειτουργούν ανεξάρτητα. Τόνισε, η Κα Κωστοπούλου, ότι το Υπουργείο προσβλέπει στην ανάπτυξη «ολοκληρωμένων περιφερειακών αναπτυξιακών προγραμμάτων», επέχοντας προς τούτο ρόλο συντονιστή. Άλλωστε σύμφωνα με τον «Καλλικράτη» - το νέο χάρτη διοικητικής μεταρρύθμισης της χώρας- οι περιφέρειες είναι οι μόνοι αρμόδιοι για τον σχεδιασμό τέτοιων προγραμμάτων.

Το πρώτο μέρος αφιερώθηκε, όπως ήδη είπαμε, στην Ελλάδα και στο πώς αυτή μπορεί να ενσωματώσει στρατηγικές ολοκληρωμένης χωρικής ανάπτυξης, επ' ωφελεία των Δήμων και Περιφερειών της, με βάση τη νέα γεωγραφία του Καλλικράτη. Ο πρώτος ομιλητής Κος Θάνος Πάλλης, Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας, υπεύθυνος για τη λιμενική πολιτική, επεσήμανε την ανάγκη διαμόρφωσης λιμενικών πολιτικών, λόγω της σε μεγάλο βαθμό νησιωτικότητας της χώρας μας. Το Υπουργείο Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας, προσβλέπει να ενταχθούν τα έργα αναβάθμισης των λιμανιών της χώρας στο ΕΣΠΑ και στην αναβάθμιση της τουριστικής εξυπηρέτησης των θαλαμηγών, επικαλούμενος προς τούτο την εφαρμογή επενδυτικών διαδικασιών τύπου fast track.

Ο Περιφερειάρχης Πελοποννήσου Κος Πέτρος Τατούλης, κατ' αρχήν επεσήμανε τη σημαντικότητα της παρούσης εκδήλωσης, που ορθώς δεν ονομάστηκε Συνέδριο,

αλλά Συνάντηση Εργασίας, γιατί περί Εργασίας πρόκειται, απ' όπου θα προκύψουν πολιτικές προτάσεις, όπως άλλωστε τόνισε και ο αντιπρύτανης του Παντείου Πανεπιστημίου Καθ. Κος Πρόντζας. Στη συνέχεια εξήγησε πως το μεγαλύτερο πρόβλημα σήμερα της Ελλάδας δεν είναι οικονομικό, με τη στενή έννοια του όρου, αλλά πολιτικό, διαπιστώνοντας πως λόγω πολιτικών αδυναμιών δεν λαμβάνονται αποφάσεις. Δεν έχει αναλυθεί σε επίπεδο πολιτικής σκέψης και πράξης, η γεωστρατηγική θέση της χώρας, ώστε να επιλέξουμε τη μία ή την άλλη δράση. Η απάντηση στη σημερινή Ελληνική, βρίσκεται στην περιφερειακή εμμονή μας. Αυτό άλλωστε είχε τονιστεί και στην πρώτη Συνάντηση Εργασίας στα πλαίσια του ESPON-INTERSTRAT, τον περασμένο Μάρτιο. Ο θεσμός του «Καλλικράτη», τόνισε ο Κος Τατούλης, η μεγαλύτερη μεταρρύθμιση από συστάσεως του νεοελληνικού κράτους, μπορεί να οδηγήσει τις περιφέρειες να διασώσουν τη χώρα, με τη δική τους ανάπτυξη και τη δυνατότητά τους να βγούν στο διεθνές τοπίο αυτοδυνάμως, αυτοτελώς και αυτοβούλως, υπηρετώντας την εθνική πολιτική και την εθνική στρατηγική. Όμως το ΥΠΕΚΑ (Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής), ως εν πολλοίς καθ' ύλην αρμόδιο Υπουργείο, επιδεικνύει αδυναμία και προχειρότητα στη χάραξη περιφερειακής αναπτυξιακής πολιτικής, αναδεικνυόμενο κατά συνέπεια σε τροχοπέδη. Η Περιφέρεια της Πελοποννήσου, της οποίας ο Κος Τατούλης προΐσταται, επιδιώκει να εγκλωβίσει- όπως είπε χαρακτηριστικά- τον χωροταξικό σχεδιασμό στον αναπτυξιακό σχεδιασμό της Περιφέρειας, σε απόλυτη διαβούλευση με όλους τους φορείς της, «μέχρι τον τελευταίο πολίτη». Μία «fast track» διαδικασία μπορεί να είναι λύση. Πώς όμως μπορεί να γίνει αυτό; με τη δυνατότητα γρήγορης επεξεργασίας προγραμμάτων και μελετών και με τη δυνατότητα άμεσης υλοποίησης των έργων με το σύστημα της αυτοχρηματοδότησης. Για να γίνει αυτό εφικτό και αποδοτικό, θα πρέπει τα χρήματα που θα προέλθουν από το ΕΣΠΑ να χρησιμοποιηθούν για τη μόχλευση ιδιωτικών κεφαλαίων και κυρίως για έργα υποδομής. Επεσήμανε επίσης ο Κος Τατούλης την ανάγκη θεσμοθέτησης της δυνατότητας τιτλοποίησης των επιφανειών – μέσω τίτλων επιφανείας- και αποτελεσματικών εγγυοδοτικών μηχανισμών. Είναι δύο ζητήματα πάνω στα οποία η Περιφέρεια Πελοποννήσου ήδη εργάζεται. Επεσήμανε τέλος την ανάγκη θεσμοθέτησης Ειδικών Οικονομικών Ζωνών – ΕΟΖ- καθώς και την ανάγκη να αρθούν οι ιδεοληψίες εναντίον του θεσμού των «τίτλων επιφανείας» και της «αυτοχρηματοδότησης».

Ο Κος Σπ. Σπυρίδων, Περιφερειακός Σύμβουλος Αττικής, κατ' αρχήν παρουσίασε την παγκοσμίων διαστάσεων εμβέλεια της Αττικής. Στη συνέχεια, επικαλούμενος την εμπειρία του, επισήμανε ότι το μεγαλύτερο πρόβλημα βρίσκεται στην υλοποίηση των μελετών. Πάμπολλες γραφειοκρατικές, μικροπολιτικές, αλλά και δικαστικές αγκυλώσεις, εμποδίζουν την ολοκλήρωση οραμάτων, σχεδιασμών και μελετών. Επισήμανε, επίσης ότι μεγάλες πιστώσεις δαπανώνται σε έργα εικόνας και όχι σε έργα ουσίας. Οι Περιφέρειες, π.χ., δεν έχουν αναπτύξει τρόπους διαχείρισης αποβλήτων, καθ' όσον αυτά τα έργα δεν είναι δημοφιλή για τους Δημάρχους και Κοινοτάρχες, που προτιμούν να προβαίνουν αντ' αυτού σε καλλωπισμούς πλατειών και σε υλοποιήσεις διαφόρων άλλων έργων επίδειξης.

Ο Κος Δημαράς, επίσης Περιφερειακός Σύμβουλος Αττικής, επεσήμανε την ανάγκη να εντάξουμε στο πολιτικό προσκήνιο την «πολιτική οικολογία», που θα έχει ως

κύριο ζητούμενο την επιβίωση του πλανήτη Γη. Έτσι, υπό το πρίσμα αυτό, θα πρέπει να αναθεωρήσουμε το επικρατούν αναπτυξιακό μοντέλο. «Με το σημερινό αναπτυξιακό μοντέλο, σε ένα κόσμο που κάθε 13 χρόνια αυξάνεται σε πληθυσμό κατά 1 δις, σε λίγο θα χρειαζόμαστε δύο πλανήτες για να ζούμε με τον τρόπο που ζούμε σήμερα».

Η Κα Δόξα Μουστάκη, ως εκπρόσωπος της Διεύθυνσης Χωροταξίας του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής (ΥΠΕΚΑ), στο τέλος αυτού του πρώτου μέρους της Συνάντησης, υπήρξε αποκαλυπτική ως προς τις παθογένειες της σημερινής Δημόσιας Διοίκησης. Ανέφερε χαρακτηριστικά πως «ο πολιτικός λόγος απλοποιεί τις καταστάσεις». Ενώ έχουν ήδη παραχθεί σημαντικά έργα σε επίπεδο μελετών, ενώ υφίσταται ο «πρωτοπόρος αν είχε εφαρμοστεί Νόμος 2742/99», τα έργα αυτά λόγω διαφόρων πολιτικών ζητημάτων δεν υλοποιούνται.

Κατόπιν των ανωτέρω εισηγήσεων, επακολούθησε μεγάλη συζήτηση και ανταλλαγή απόψεων. Από αυτήν κρίνουμε σκόπιμο να κρατήσουμε τα ακόλουθα:

- Διατυπώθηκαν ενστάσεις προς τον Γενικό Γραμματέα του Υπουργείου Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας, Κο Πάλλη, για την καταφανή έλλειψη λιμενικής πολιτικής, εδρασμένης στην γεωστρατηγική θέση της Ελλάδας. Άλλωστε η έλλειψη τέτοιας στρατηγικής δείχνει να απουσιάζει παντελώς από κάθε πολιτική σκέψη, απόφαση και πράξη, σε όλα τα επίπεδα, των καθ' ύλη αρμοδίων.
- Διατυπώθηκαν ενστάσεις για τις προτάσεις περί «τίτλων επιφανείας» και «fast track». Έγινε εκτενής συζήτηση, διατυπώθηκαν φόβοι κερδοσκοπίας, έγινε όμως αποδεκτή η δύναμη ωφελιμότητα αυτών των θεσμοθετήσεων.
- Έγινε κατανοητή η ανάγκη οι Περιφέρειες να αναπτύξουν με δικές τους δυνάμεις «ολοκληρωμένα περιφερειακά αναπτυξιακά προγράμματα», όπως είχε επισημάνει η Κα Κωστοπούλου – και ότι προς αυτό προσβλέπει και το Υπουργείο Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας. Σε αυτό, άλλωστε προβλέπει και ο νέος διοικητικός χάρτης της χώρας με τον «Καλλικράτη».
- Οι αδυναμίες της υφιστάμενης Δημόσιας Διοίκησης τονίστηκαν και επισημάνθηκε η ανάγκη άμεσου εκσυγχρονισμού της και αλλαγή νοοτροπίας.

Τελικώς από τις εισηγήσεις και την όλη συζήτηση, προέκυψαν τρία ζητήματα ιδιαίτερης σημασίας, που θεωρούμε πως μπορούν να αποτελέσουν εργαλεία εξόδου της σημερινής Ελλάδος από την σοβούσα οικονομική και πολιτική κρίση:

1. Η πρόταση περί ανάγκης θεσμοθέτησης «τίτλων επιφανείας»
2. Η πρόταση περί ανάγκης θεσμοθέτησης «ΑΟΖ» (Ειδικών Οικονομικών Ζωνών)
3. Η πρόταση περί χρησιμοποίησης του ΕΣΠΑ για άντληση χρημάτων προς μόχλευση ιδιωτικών επενδυτικών κεφαλαίων, κυρίως σε έργα υποδομής.
4. Η ανάγκη ενθάρρυνσης των Περιφερειών της χώρας σε σύνταξη και υλοποίηση «ολοκληρωμένων αναπτυξιακών προγραμμάτων», στηριζόμενα

στα ανωτέρω και στη νέα διοικητική διαίρεση της χώρας (Καλλικράτης) και στις εξ αυτής απορρέουσες αρμοδιότητές τους.

Το δεύτερο μέρος αφιερώθηκε στην έκθεση των ευρημάτων των μελετών στα πλαίσια του ESPON2013, στα οποία έχουν συμμετάσχει ελληνικές ομάδες μελέτης, και αναλύθηκε η χρησιμότητά τους για τη χάραξη πολιτικής στην Ελλάδα. Παρουσίασαν τις μελέτες ESPON που είχαν αναλάβει ο Κος Μηνάς Αγγελίδης, Καθηγητής ΕΜΠ (FOCI, INTERCO), ο Κος Δημήτρης Ψαλτόπουλος, Καθηγητής, Παν.Πατρών (EDORA), ο Κος Γιώργος Συλαίος, Αν.Καθηγητής, Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης, (ULYSSES), η Κα Αγάθη Λάγια, Στέλεχος Υπουργείου Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας (Euroislands), η Κα Αναστασία Μπίσκα, Επ.Συνεργάτις ΕΜΠ (ReRisk), ο Κος Νικόλας Καραχάλης, Επιστημονικός Συνεργάτης ΙΠΑ (TEDI), ο Κος Λευτέρης Τοπάλογλου, Εντεταλμένος διδασκαλίας, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, ΠΕΔ Δυτικής Μακεδονίας (TERCO). Αφού έγινε αναλυτική παρουσίαση των έργων, η επακολουθήσασα συζήτηση εξελίχθηκε μέσω ερωτηματολογίων, που απευθύνονταν τόσο στο κοινό όσο και στους υπευθύνους των έργων αυτών.

Στο τρίτο μέρος, που αφορούσε στις πόλεις, συμμετείχαν ο Πρόεδρος του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος Κος Χρ. Σπίρτζης, ο Πρόεδρος του Οργανισμού Ρυθμιστικού Σχεδίου Αθήνας Καθηγητής Κος Γιάννης Πολύζος, η υπεύθυνη του Ρυθμιστικού Σχεδίου Βόλου Κα Ουρανία Κλουτσινιώτη, ο Πρόεδρος της ΜΗΚΥΟ για τη διάσωση του ιστορικού κέντρου της Αθήνας, δημοσιογράφος Κος Προκόπης Δούκας, ο Καθηγητής του Παντείου Πανεπιστημίου Κος Π. Λουκάκης και η δημοσιογράφος στο Κανάλι της Βουλής και στο Ελληνικό Τμήμα της Deutsche Welle Κα Ειρ. Αναστασοπούλου, που συντόνιζε την όλη συζήτηση. Πέραν των γενικών αναφορών στον ρόλο των πόλεων ως κινητήριων μηχανών για την έξυπνη, αειφόρο και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη στην Ευρώπη, οι εισηγήσεις εστράφησαν προς την περίπτωση του ρυθμιστικού σχεδίου της πόλεως του Βόλου, και την περίπτωση των Αθηνών και του ιστορικού κέντρου της, με τα πολλαπλά προβλήματα που αυτό αντιμετωπίζει. Τονίστηκε το γεγονός ότι παρά τις άρτιες μελέτες που έχουν εκπονηθεί, με στόχο την αναβάθμιση των πόλεων και του ευρύτερου ρόλου τους, υπάρχουν ζητήματα που εμποδίζουν την υλοποίησή τους¹. Η επακολουθήσασα συζήτηση περιστράφηκε έτσι γύρω από το ζήτημα αυτό.

Ολόκληρη η εκδήλωση μαγνητοσκοπήθηκε και αναρτήθηκε στον διαδικτυακό Τόπο του Εθνικού Σημείου Επαφής ESPON. Επίσης θα χρησιμοποιηθεί ως **εκπαιδευτικό υλικό στο πλαίσιο του Έργου εξ αποστάσεως εκπαίδευσης με τίτλο ESPON-Train²**, όπου συμμετέχουν 10 Ευρωπαϊκές χώρες, με συντονιστή Εταίρο το Ελληνικό Εθνικό Σημείο Επαφής- Πάντειο Πανεπιστήμιο. Επίσης, έτυχε ευρύτερης διάδοσής στον έντυπο και ηλεκτρονικό τύπο.

¹ μάλιστα τέσσερις μήνες αργότερα, ο Πρόεδρος ο Πρόεδρος Οργανισμού Ρυθμιστικού Σχεδίου Αθήνας Καθηγητής Κος Γιάννης Πολύζος, παραιτήθηκε της θέσης του, αντιδρώντας σε πολιτικές αποφάσεις που δεν συνάδουν με το ήδη εκπονηθέν ρυθμιστικό σχέδιο των Αθηνών.

2.http://www.espon.eu/main/Menu_Projects/Menu_TransnationalNetworkingActivities/ESPONTrain.html